

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE 4/2005 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av universitetslagen

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 22 februari 2005 en proposition med förslag till lag om ändring av universitetslagen (RP 12/2005 rd) till kulturutskottet för beredning.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- undervisningsråd Anita Lehtikainen, undervisningsministeriet
- direktör Ulla Ekberg, Centralen för internationellt personutbyte CIMO
- vice ordförande, rektor Ilkka Niiniluoto, Finlands Universitetsrektors råd

- utbildningspolitisk sekreterare Anne Mikko-la, Finlands studentkårers förbund FSS
- ordförande Ville Komppa, Sibelius-Akatemi-an ylioppilaskunta SAY
- Olympiska kommitténs studiesamordnare Tuuli Merikoski-Siljus, Finlands olympiska kommitté
- ordförande Noora Ojala, Konstindustriella högskolans studentkår (TOKYO)
- generalsekreterare Sari Loijas, riksomfattande handikapprådet.

Dessutom har skriftligt utlåtande lämnats av

- De Synskadades Centralförbund
- Rådet för yrkeshögskolornas rektorer ARENE rf.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås att universitetslagen ska ändras. Enligt förslaget ska bestämmelser om studierätten för studerande som bedriver studier för högskoleexamen tas in i lagen.

En studerande som har antagits för att studera för såväl lägre som högre högskoleexamen ska ha rätt att avlägga examina inom en tid som med högst två år överskrider den sammanlagda målsatta tiden för examina. En studerande som har antagits för att studera endast för lägre högskoleexamen ska ha rätt att avlägga examen inom en tid som med högst ett år överskrider den målsatta tiden för examen. En studerande som har antagits för att studera endast för högre högskole-

examen ska ha rätt att avlägga examen inom en tid som med högst två år överskrider den målsatta tiden för examen.

Den tid det tar att avlägga examen ska inte omfatta frånvaro som beror på fullgörande av frivillig militärtjänst, värnplikt eller på moderskaps-, faderskaps- eller föräldraledighet. I den maximala studietiden inräknas inte heller annan frånvaro på högst fyra terminer, under vilka den studerande har anmält sig som frånvarande.

En studerande som inte har avlagt examen inom föreskriven tid ska av universitetet beviljas extra tid för att slutföra studierna. Extra tid ska beviljas när den studerande presenterar en

målinriktad och genomförbar plan för slutförande av studierna. I annat fall mister den studerande sin studierätt. En studerande som mist sin studierätt och som senare vill fortsätta sina studier ska ansöka om förnyad studierätt hos universitetet.

Dessutom föreslås att bestämmelsen om val av utomstående medlemmar i de kollegiala förvaltningsorganen vid en fakultet eller vid någon annan enhet vid universitetet ska preciseras.

Lagen avses träda i kraft den 1 augusti 2005. Den tillämpas första gången på studerande som inleder sina studier läsåret 2005—2006.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Med hänvisning till propositionen och övrig utredning finner utskottet förslaget behövligt och lämpligt. Utskottet tillstyrker lagförslaget med följande anmärkningar.

Enligt propositionens motivering är det centrala målet att förkorta den tid det tar att studera för en universitetsexamen och den vägen säkerställa tillgången på högt utbildad arbetskraft i takt med att befolkningens åldersstruktur förändras. Därför anser utskottet att propositionen framför allt hänger samman med regeringens sysselsättningsmål snarare än med de utbildningspolitiska kraven.

De föreslagna ändringarna i bestämmelserna förväntas förändra de studerandes beteende redan i början av studierna såtillvida att de lägger upp studierna tillräckligt planmässigt och att de i regel slutför sina studier inom den målsatta studietiden. Ändringen av universitetslagen och propositionen med förslag till lag om ändring av lagen om studiestöd och till de ändringar i skattelagstiftningen som införandet av ett studielånsavdrag förutsätter (RP 11/2005 rd) avser att minska de studerandes förvärvsarbete och öka intresset för att ta upp studielån. Det beror i hög grad på hur universiteten de facto ordnar undervisningen och stödet för studierna och hurdana utsikterna på arbetsmarknaden på det hela taget är om målet ska nås eller inte. Utskottet pekar särskilt på hur viktigt det är att universiteten har adekvata resurser och genomför verkliga ändringar för att det ska gå att förkorta studietiderna.

Att studietiderna läggs fast i lag bidrar till att samordna praxis vid universiteten och den vä-

gen till större flexibilitet också i universitetens verksamhet. Universiteten blir skyldiga att följa upp studieframgången och erbjuda effektivare studiehandledning, vilket ur de studerandes synvinkel är både förpliktande och gynnsamt för studierna. Hösten 2005 införs en examensstruktur i två steg som för sin del ska göra det lättare att följa upp studieframgången och möjliggöra kortare studietider.

Enligt utskottets mening handlar propositionen inte om att studietiden strängt kommer att begränsas till ett visst antal år utan om handledning av de studerande med hjälp av effektivare uppföljning av studierna och en individuell studieplan. Modellen i lagförslaget medger flexibel planering av studierna och förpliktar de studerande till aktivare studier senast efter den studietid och de frånvaroår som föreskrivs i lagen. Universiteten beviljar på ansökan en studerande som inte har slutfört sina studier inom föreskriven tid extra tid för att göra det. Därmed kan den föreslagna ändringen anses vara en mycket mjuk metod för att få fart på studierna ur de studerandes synvinkel. Utskottet understryker att universiteten bör införa rättvisa och fungerande förfaranden för att bevilja de studerande extra tid och dessutom ge dem adekvat handledning och stöd för att lägga upp nödvändiga studieplaner. Universiteten bör också se till att det finns handledning och stöd när den egentliga målsatta studietiden löper ut och den studerande är skyldig att lägga fram en målinriktad och genomförbar plan för hur studierna ska slutföras.

Lagen medger att extra tid beviljas alla studerande som lagt fram en målinriktad och genomförbar studieplan. Enligt utskottet är det viktigt

att alla studerande behandlas lika i fråga om att beviljas extra tid och att studietiden förlängs i första hand med hänsyn till deras intresse för att slutföra studierna.

Enligt propositionen inför universiteten individuella studieplaner som läggs upp genast i början av studierna och som hjälper till att följa upp studieframgången. Utskottet anser att de individuella studieplanerna inte får begränsa de studerandes möjligheter att välja biämnen vid högskolorna utan att de precis som nu ska ha möjlighet att studera också andra ämnen vid sidan av sitt eget huvudämne och studieprogram. När extra studietid beviljas kan det vara motiverat att begränsa studierätten enbart till studier som har samband med examen.

Utskottet har uppmärksamgjorts på vissa stelbenta förfaranden som fördröjer de studerandes examen och den vägen deras inträde på arbetsmarknaden. Vid en del universitet kan det ta upp till ett halvt år för en studerande att få sitt pro gradu-arbete granskat och godkänt. Enligt utskottets mening är en så pass lång tid oskälig och diskriminerande för de studerande, eftersom arbetena vid andra universitet regelmässigt granskas på några veckor.

När det gäller handikappade och personer som behöver särskilt stöd bör högskolestudierna gynnas med hjälp av studieplaner och adekvata stödåtgärder. Om en studerande på grund av sitt handikapp eller sin sjukdom till exempel inte klarar av att göra anteckningar vid föreläsningarna bör universitetet ordna med möjlighet att kopiera upp föreläsningsmaterial eller att få det elektroniskt överfört eller på annat sätt se till att de studerande får tillgång till det. I det fortsatta

arbetet med att göra studierna tillgängligare bör det enligt utskottets mening också utredas om handikappade och andra personer som behöver särskilt stöd kunde få rätt att få bl.a. föreläsningsmaterial från universiteten.

Det har påpekats för utskottet att möjligheten till deltidstudier bör säkerställas i det fall att en studerande t.ex. blir långvarigt sjuk eller är på mamma- och föräldraledighet. Den föreslagna lagen medger deltidstudier och därför har det inte ansetts nödvändigt att upprätta ett särskilt deltidsregister. Den studerande kan få extra studietid när den ordinarie studietiden löper ut. Det behövs ett klart system vid alla högskolor för att avlägga studieprestationer också under moderskaps- och föräldrapenningsperioden.

Utskottet ser det som nödvändigt att studietiden för långvarigt sjuka, gravt handikappade och moderskaps- eller föräldralediga studerande i förekommande fall får fortsätta utan problem. Därmed understryker utskottet 18 f § 2 mom. om att universitetet skall beakta den studerandes livssituation när extra tid beviljas.

Det är viktigt att universiteten tar hänsyn till de studerandes särbehov. Till exempel idrottare eller begåvningar inom vetenskap och konst måste få en genuint individuell och flexibel studieplan som också beaktar hur deras övriga aktiviteter inverkar på studieframgången.

Förslag till beslut

Med stöd av det ovan anförda föreslår kulturutskottet

att lagförslaget godkänns utan ändringar.

KuUB 4/2005 rd — RP 12/2005 rd

Helsingfors den 20 maj 2005

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kaarina Dromberg /saml
vordf. Sade Tahvanainen /sd
medl. Esko Ahonen /cent
Hanna-Leena Hemming /saml
Sinikka Hurskainen /sd (delvis)
Tuomo Hänninen /cent
Tatja Karvonen /cent
Rauno Kettunen /cent
Minna Lintonen /sd
Mikaela Nylander /sv

Kirsi Ojansuu /gröna
Seppo Särkiniemi /cent (delvis)
Ilkka Taipale /sd
Marja Tiura /saml
Jutta Urpilainen /sd
Raija Vahasalo /saml
Unto Valpas /vänst (delvis)
ers. Lauri Oinonen /cent (delvis)
Maija Rask /sd (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Marjo Hakkila.

RESERVATION

Motivering

Vi vill skapa bättre möjligheter att avlägga examen i snabbare takt än nu. Regeringens förslag till begränsning av studietiderna är byråkratiska och konstlade. Studietiderna kan förkortas också med andra metoder.

Vi motsätter oss begränsningar i studietiderna. Villkoren för universitetsstudier bör i stället förbättras med andra metoder. Man försöker bara blunda för de studerandes verkliga problem genom att införa stränga begränsningar. Studierna fördröjs av otillräckligt studiestöd, förvärvsarbete under studietiden på grund av försörjningsproblem, bristfällig organisering av undervisningen, otillräcklig tillgång till kursböcker och svag studiehandledning. Dessutom uppmuntrar finansieringen av högskolorna inte till att förkorta examenstiderna.

Regeringens proposition uppmuntrar de studerande att registrera sig som frånvarande i olika slag av livssituationer, som på grund av barnafödande eller förvärvsarbete. Möjligheten att anmäla sig som frånvarande löser inte problemet med förlängda studier, eftersom en studerande inte kan studera ens på deltid som frånvarande. För den studerande är det ofta bättre med minsta lilla framsteg i studierna än att avbryta studierna totalt under den tid han eller hon är frånvarande. En deltidsstuderande har kontakt med sin huvudämnesinstitution och andra studerande. Att fjärmas från dem gör det svårare att återuppta studierna. För t.ex. en studerande med mentala problem kan studier också i små portioner vara mycket viktiga med tanke på tillfrisknandet.

De största problemen för studerande med familj har att göra med att avlägga examen under föräldraledighet och uppföljningen av studieframgången. Studerande på föräldraledighet registrerar sig vanligen som frånvarande. Ändå skulle många av dem klara av att avlägga några studiepoäng eller studieveckor mellan varven. I princip får man inte göra det om man har regist-

rerat sig som frånvarande, men i praktiken finns det stora variationer. Universiteten följer olika praxis: En del av dem är mycket flexibla och tillåter studier också under föräldraledighet. Den flexibla modellen bör bli allmän praxis vid alla universitet.

Lagen tar inte heller någon hänsyn till studerande idrottare och konstnärer. Övnings-, konsert- och tävlingsresor och andra fullödiga träningsinsatser försvårar studierna till den grad att de drar ut på tiden. Förslaget att begränsa frånvaromånaderna till fyra terminer försvårar i väsentlig grad deras studier och möjligheter att avlägga examen.

Vi tillstyrker förslaget om individuella studieplaner. Också möjligheterna att utnyttja terminerna effektivare och att studera på sommaren bör utvecklas. Vi behöver tentamensakvarier, dvs. möjlighet till fortlöpande tentamina. Universiteten måste få adekvata resurser för sådana förändringar.

Det får inte göras några ingrepp i de universitetsstuderandes akademiska frihet genom konstlade begränsningar av studietiderna. Målinriktade studier inom ramen för den akademiska friheten har sedan långt tillbaka varit en odelbar rätt inom vetenskapssamhällena i vårt land. Bildningsuniversitetens primära uppgift att ta fram ny kunskap och som självständiga vetenskapsamfund är hotad på grund av regeringens universitetsuppfattning som lyfter fram den yrkesmässiga effektiviteten.

Jämfört med andra studerande ute i Europa är finländska studerande exceptionellt väl rustade för arbetslivet på grund av sin arbetserfarenhet under studietiden. Trots att universitetsstuderande förvärvsarbetar avlägger de sin examen i snitt efter omkring sex års studier. Vi erkänner de universitetsstuderandes betydelse på den finländska arbetsmarknaden.

Enligt lagförslaget bör en femårsexamen avläggas inom längsts nio år från det att studierna inleddes. Universiteten beviljar extra tid om den

studerande kan lägga fram en målinriktad och genomförbar plan för att slutföra studierna. Tidsramen är mycket generös och det finns möjlighet till extra flexibilitet. Men systemet kräver ett nytt byråkratiskt maskineri som kommer att öka universitetens förvaltning. Universitetens möjligheter att satsa på individuella studieplaner och studiehandledning blir lidande på grund av den byråkrati som lagen medför. Lagstiftningen är snarare till nackdel än fördel och därför är det enligt vår mening motiverat att förkasta lagen.

I högst kommer universiteten att införa ett examenssystem i två steg som bland annat ska förkorta studietiderna. Det borde ha utretts hur examensreformen inverkar på studietiderna innan studietiderna begränsas genom lag.

Flera universitet har dessutom infört eller kommer att införa ett system för att stödja och

regelbundet följa upp alla studerandes studieframgång från och med det första studieåret. Universiteten har fått särskild finansiering för att utveckla studiehandledningen. Vid resultatförhandlingar mellan undervisningsministeriet och universiteten har det överenskommit att alla universitet fram till 2006 inför individuella studieplaner. Antagningsreformen kommer också att påskynda chanserna att få en studieplats eftersom den gemensamma antagningen förmodligen införs från och med hösten 2007. Effekterna av de här åtgärderna borde ha följts upp och bedömts före de nu föreslagna begränsningarna i lag.

Förslag

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi

att lagförslaget förkastas.

Helsingfors den 20 maj 2005

Kaarina Dromberg /saml
Hanna-Leena Hemming /saml
Kirsi Ojansuu /gröna

Marja Tiura /saml
Raija Vahasalo /saml
Unto Valpas /vänst